

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

ЛУ ЮЙЦЗЮНЬ

ЦИТУВАННЯ ЯК КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПРИНЦИП У ФОРТЕПІАННІЙ ТВОРЧОСТІ С. РАХМАНІНОВА,

представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства (доктора філософії)
за спеціальністю 17.00.03 – «Музичне мистецтво»

Принцип естетико-стильового діалогу є основою *цитування*, одного з найважливіших засобів композиторської техніки ХХ століття, що дозволяє в рамках одного твору взаємодіяти неоднорідним стильовим елементам. Принцип взаємодії "свого" та "чужого" стає носієм композиторської індивідуальності. С. Лаврова зазначає: «Апеляція до "чужого слова" «...» має загальний характер «...» передбачає необхідну свободу володіння різними елементами композиторської техніки, які складають свого роду нову "політехніку"»¹. Вивчення системи взаємодії, взаємовпливу зв'язків, заснованих на прийомі цитування, який отримав широке розповсюдження і в музиці і в мистецтві в цілому, є актуальною проблемою сучасного музикознавства. Тому представлено до захисту дисертаційне дослідження Лу Юйцзюнь, яке спрямоване на виявлення системних характеристик принципу цитування і розробки запозиченого тематизму в варіаційних циклах С. Рахманінова, є своєчасним, а обраний дисертанткою ракурс наукової праці має фактор *новизни*.

Структура дисертаційного дослідження повністю відповідає поставленим завданням, що логічно та послідовно вирішуються у двох розгорнутих розділах з рядом підрозділів в кожному. У якості аналітичного матеріалу дисертанткою обираються варіаційні цикли С. Рахманінова, які охоплюють різні періоди творчості композитора (починаючи від раннього твору «Російська рапсодія», до «Рапсодія на тему Паганіні») – теоретичний,

¹ С.В. Лаврова Цитирование как проявление принципа комплементарности в творчестве композиторов последней трети XX века. Автореф. дисс. по искусствоведению. Санкт-Петербург, 2005.

стилістичний та жанровий аналіз яких направлений по-перше, на дослідження еволюції варіаційної форми у творчості С. Рахманінова, а по-друге, на вивчення принципів цитування та використання запозиченого музичного матеріалу.

Обрані дисертанткою методи дослідження у повній мірі відображають мету і завдання наукового пошуку, а теоретична база дослідження, опрацьована дисертанткою, представлена класичними та сучасними працями різних галузей музикознавства.

Перший розділ роботи «Тематичне цитування – основа варіацій С. Рахманінова» [с. 22 дис.] є інформаційно ґрунтовним та цікавим за змістом розділом, в якому сформульовані основні теоретичні концепції дослідження. У першому підрозділі 1.1. «Варіації на запозичену тему: специфіка жанру» [с. 23 дис.] дисертанткою розглядаються співвідношення *варіації як жанру* і *варіації як форми* та вводиться поняття *варіації як жанро-форми* [с. 25 дис.]. Акцентується увага на історичних умови виникнення та розвитку варіацій, надається тлумачення цього поняття та систематизуються його класифікаційні різновиди представлені в теоретичних працях музикознавців-дослідників [с. 26-29 дис.]. Лу Юйцзюнь розглядає поняття «**цитата**» у співвідношенні з масштабами теми, що використана у варіаціях, а також конкретизує параметри музичного тексту, що зазвичай утворюють основу цитати [с. 41 дис.]. Більш ширше значення дисертантка надає поняттю «**цитатність**» - «*під поняттям «цитатності» в музиці ми розуміємо постійне використання запозиченого матеріалу (чужого або свого) в процесі загального розгортання драматургії музичного твору* [с. 43 дис.], акцентуючи увагу на тому, що цитатність «*включає в себе багато варіантів, в тому числі **транскрипції** на чужі і на свої теми, **перекладення** чужих і власних творів, **обробки** власних творів і обробки творів інших композиторів, цитування фольклорних джерел та ін.*».

Продовжуючи розкривати поняття «цитатності» у наступному підрозділі 1.2. «Втілення цитатності у фортепіанній творчості

С. Рахманінова [с. 43 дис.] дослідниця наводить поняття транскрипції, перекладення та безліч прикладів творів на запозичені теми в фортепіанній творчості композитора, що складає приємне враження стосовно обізнаністю дисертанткою значного творчого доробку С. Рахманінова. Родзинкою даного підрозділу є демонстрація використання музичних тем, тематичних образів С. Рахманінова у сучасному світі масової культури: лірична балада «All by Myself» Еріка Кармена, композиція «Space Dementia» відомої британської рок-групи «Muse» (лідер групи Метт Белламі), джазові перекладення рахманіновської Прелюдії *cis-moll*, ор. 3 Глена Міллера та Фреда Грофе [с. 55-57 дис.].

Підрозділ 1.3. «Особливості творчості С. Рахманінова в зарубіжний період» [с. 59 дис.] направлений на усвідомлення стилістики творів композитора після еміграції, де дисертанткою послідовно розглядаються документальні матеріали – листи, спогади – задля розуміння емоційного стану С. Рахманінова при написанні останніх творів, які були обрані Лу Юйцзюнь у якості матеріалу дослідження. Дисертантка відмічає, що в усіх значних творах пізнього періоду цитований матеріал взаємодіє з тематизмом народопісенного складу [с. 72 дис.] та інтонаційним матеріалом секвенції *Dies irae*, підкреслюючи багаторівневість цитатного методу композиції. Додатковий інтерес викликає деталізований перелік розділів великої кількості творів композитора в яких використовується мотив *Dies irae* [с. 76 дис.]

У Другому розділі дослідження «Варіації С. Рахманінова на запозичені теми: теоретичний та аналітичний аспекти» дисертанткою розглядаються з точки зору композиційної будови та драматургії творів в контексті виявлення цитатності «Варіації на тему Шопена» для фортепіано ор. 22, «Варіації на тему Кореллі» для фортепіано ор. 42, «Рапсодія на тему Паганіні» для фортепіано з оркестром ор. 43. Окрему увагу викликає зроблений дисертанткою ґрунтовний, деталізований розбір кожної варіації ор. 22 та ор. 42, мотивований необхідністю аналітичного усвідомлення змісту й сенсу

творів. Під час аналізу чітко окреслюється драматургія, розвиток запозиченого тематизму, тональний план, що підкріплюється наглядними схемами композиційної будови творів. Не зважаючи на те, що опуси є достатньо висвітленими та проаналізованими в музикознавчих працях, дисертантці вдається знайти новий ракурс пов'язаний з використанням принципу цитатності та виявити цікаві моменти стосовно форми та жанрово-стильових особливостей циклів. Наприклад, автор проводить складний поліфонічний аналіз варіації №12 ор. 22 [с. 99-101 дис.], з визначенням форми, як *фуги* з рисами варіаційності; цікавими є спостереження стосовно провідної функції *хоралу*, як жанрової основи твору в варіаціях ор. 42, а також *рис тричастинного сонатно-симфонічного циклу* у варіаціях ор. 42 та ор. 43, порівняння імпровізаційного розділу *Інтермецо* з *образом скрипаля-віртуоза Кореллі*; визначення провідної ролі мотиву *Dies irae* в усіх означених варіаційних циклах. У третьому підрозділі Лу Юйцзюнь розглядає дві рапсодії: раннього періоду творчості – «Російська рапсодія» для двох фортепіано ор. 1 та «Рапсодія на тему Паганіні» ор. 43, де виявляє багато спільного між цими творами у використанні інтонаційної і тематичної цитатності, та трактуванні *жанру рапсодії* представленої у *варіаційній формі* (точніше подвійних варіацій), що укладається в тричастинність.

Загальні **висновки** сформульовані дисертанткою повністю відповідають змісту дисертації та висвітлюють основні наукові результати.

Підсумовуючи наведені вище спостереження стосовно змісту дисертації, можна зробити висновок, що отримані автором наукові результати є цінним внеском в сучасне музикознавство, а розроблена теорія *цитування, як композиційний принцип* має подальшу перспективу вивчення. Детальне ознайомлення з текстом роботи Лу Юйцзюнь дає підстави стверджувати, що дисертація виконана у відповідності до поставлених завдань, основні положення наукової концепції представлені чітко, робота добре структурована та логічна викладена, написана виразною мовою, цікава та легка до сприйняття, демонструє новий погляд на проблему цитування.

Все це демонструє зацікавленість авторки, високі аналітичні можливості та наукову зрілість.

Автореферат дисертації стисло і сконцентровано передає основні положення наукової роботи. Представлені публікації за темою дослідження (5) – у спеціалізованих фахових виданнях України – 3, в іноземному науковому періодичному виданні – 2, відповідають вимогам МОН України і за кількістю, і за змістом.

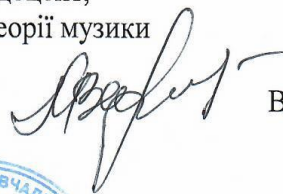
Виникають деякі питання:

1. На с. 107 дисертації, Ви зазначаєте, що у варіації № 20 ор. 22 «інтонаційна сфера, розмір, жанрові особливості асоціюються з вальсом-бостоном». Конкретизуйте будь-ласка, в чому Ви вбачаєте схожість цієї варіації, адже жанровими ознаками вальсу-бостону вважається повільний темп, чітке акцентування першої долі такту та загальний ліричний сентиментальний настрій?
2. У дослідженні Ви вказуєте на особливе значення в творчості С. Рахманінова теми *Dies irae* (с. 76-77) та її використання у варіаційних циклах. Чи є можливим виявити своєрідну еволюцію семантики даного інтонаційного матеріалу та виходячи з цього пояснити використання мотиву *Dies irae* в "Варіаціях на тему Ф. Шопена"?
3. Сильові риси яких композиторів можна відчувати у варіаціях ор. 22, та чи можна сказати, що це *стильова ремінісценція*?

Поставлені запитання, викликані бажанням уточнень, не знижують цінності виконаного дослідження. На думку офіційного опонента

дисертаційна робота «Цитування як композиційний принцип у фортепіанній творчості С. Рахманінова» відповідає вимогам до наукових робіт МОН України, а її авторка Лу Юйцзюнь заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) за спеціальністю 17.00.03 – «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент
кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри історії та теорії музики
Дніпропетровської академії
музики ім. М. Глінки

Варакута Марина Іванівна

Підпис Варакути М.І. засвідчую
Старший інспектор відділу кадрів
Дніпропетровської академії
музики ім. М. Глінки

Мельникова Н.В.